

Samband íslenskra sjóminjasafna

Fornbátaskrá - Skýrsla nr. 20

Bátaskrá Sjóminjasafns Austurlands, Eskifirði

Randulffs-sjóhús og báturinn Nakkur. Mynd: visiteskifjordur.is 2018

Helgi Máni Sigurðsson
2019

Inngangur

Í Sjóminjasafni Austurlands á Eskifirði eru bátar og munir sem tilheyra sjósókn og vinnslu sjávarafla. Einnig eru þar verslunarminjar og hlutir sem tilheyra ýmsum greinum iðnaðar og lækninga frá fyrri tíð. Sjóminjasafnið er staðsett í gömlu verslunarhúsi, Gömlu búð, sem reist var 1816.

Bátar og skip í eigu Sjóminjasafns Austurlands á Eskifirði eru fimm talsins, þrjár trillur og tveir árabátar. Elstur þeirra er Nakkur, frá 1912, smíðaður í Færeyjum. Næstur honum kemur norskur árabátur frá 1915-16. Þeir ber vitni um hve samskipti og samgangur voru mikil milli Austfjarða og þessara landa framan af 20. öldinni. Þrír bátanna eru á Eskifirði, þar af einn á sýningu, hinir í geymslu. Tveir bátar eru í geymsluná Reyðarfirði.

Í eigu Fjarðabyggðar eru síðan tveir vélbátar til, annar sem er varðveittur á Neskaupstað og kannski sá merkasti, Hrólfur Gautreksson, frá 1906, hinn á Fáskrúðsfirði, Rex, Hrólfur var lengi til sýnis gestum og gangandi en hefur nú verið settur inn í hús vegna fúa. Báturinn á Fáskrúðsfirði, Rex, hefur verið utandyra í nokkur ár en er strax farinn að láta á sjá.

Efnisyfirlit

Nakkur	3
Kópur	8
Árabátur árgerð 1915	12
Árabátur árgerð 1957	16
Svanur SU 513	19
Hrólfur Gautreksson SU 299	23
Rex SU 3	31
Viðauki: Viðtal við Geir Hólm 18. 7. 2018	37

Nakkur SU 380 í Síldarsjóhúsinu, 2018. Renna stendur upp á endann í stafni. Ljósmynd. HMS

Nakkur SU 380

- 1. Skipaskrárnúmer:** 693
- 2. Tegund:** Seglbátur með hjálparvél; dekkjaður vélbátur¹
- 3. Hlutverk:** Fiskibátur til 1954; eftir það einnig póstbátur
- 4. Eigandi:** Sjóminjasafn Austurlands, Eskifirði (frá 1990)

5. Fyrri nöfn, umdæmisnúmer og eigendur:

Nakkur hafði alltaf sama nafn og númer á Íslandi.

- 1912: Nakkur GK 335; útvegsmenn í Kunoy í Færeyjum
- 1920: Hermann Þorsteinsson, Klakksvík
- 1929: NS 380; í eigu útgerðarmanna á Seyðisfirði
- 1964: SU 380; seldur til Djúpavogs
- 1977: Arnór Karlsson.
- 1984: Arnór Karlsson og Stefán Arnórsson²
- 1990-1991: afskráður og afhentur Sjóminjasafninu³

6. Varðveislustaður: Síldarsjóhúsið á Eskifirði.

¹ Geir Hólm, viðtal 2018

² Jón Allansson bls. 40-41; Geir Hólm 2002; Íslefskt sjómannaalmanak 1977 bls. 462 og 1984 bls. 509

³ Jón Allansson bls. 40-41, Geir Hólm 2002

Nakkur SU 380 í Síldarsjóhúsinu, 2018, millidekkið og stýrishúsið. Ljósmynd. HMS

7. Smíðarár: 1912

8. Smíðastöð: Hjá Lias í Rættará

9. Smíðastaður: Þórshöfn, Færeyjar

10. Brúttórúmllestir: 4,86;⁴ síðar 8,03 ⁵

11. Lengd, breidd og dýpt í m: 9,76 x 2,65 x 1,32 ⁶

12. Smíðaeefni og samsetning skrokk:

Eik í böndum og fura í byrðing; sléttisúð (innsúð fullkomin)

13. Skrokklag: Framstefni er lóðrétt, beint. Að aftan er rúnað hekk (sett á hann 1950).

Upphaflega hefur hann kannski verið með gafl, sbr. kúttara.

14. Þilför: Dekkaður (alþiljaður)

15. Yfirbygging: Stýrishús var sett á hann um eða upp úr 1920 (afturbyggður)

16. Lokuð rými: Lúkar, lest, vélarúm

17. Möstur og seglabúnaður: Í upphafi var á honum seglabúnaður af slup-gerð. Nakkur er einmastraður (framsigla) og var á sínum tíma með bugspjót. ⁷

18. Vél:

- 1912: Gideon
- 1929: Bolinder, 12 hö
- 1950: Kelvin J2 22 hö
- 1971: Perkins díselvél 72 hö ⁸

⁴ Jón Allansson bls. 40

⁵ Skv. mælingu 28. nóv. 1987

⁶ Mælt 28.11. 1987. Skv. Skipaskrá 1941 er hann 31,1 ft á lengd, breidd 8,1 ft og dýpt 4,2 ft. (Jón Allansson)

⁷ Jón Allansson bls. 40-41

⁸ Jón Allansson bls. 41

19. Siglingatæki og annar búnaður:

Nakkur SU 380 í Síldarsjóhúsinu, 2018. Ljósmynd. HMS

20. Notkunarsaga:

Nakkur var fyrstu árin í eigu útvegsmanna í Kunoy, sem er eyja norðaustan til í Færeyjum, skráður GK 335. Árið 1920 keypti hann Hermann Þorsteinsson, Íslendingur búsettur í Klakksvík. Líklegast hefur hann gert bátinn út á árunum 1920-1929. Frá árinu 1929 var báturinn í eigu útgerðarmanna á Seyðisfirði fyrstu áratugin; skráður NS 380. Um 1930 var hann umbyggður, eins og það er orðað í heimildum.

Hann var síðan aðallega gerður út til fiskveiða en frá 1954 var hann einnig notaður sem póstbátur milli Seyðisfjarðar og Loðmundarfjarðar. Árið 1964 var hann seldur til Djúpavogs, skráður SU 380.

Árið 1990 ákváðu eigendur að úrelða bátinn en Sjóminjasafn Austurlands kom þá til skjalanna og keypti hann. Hann kom til Eskifjarðar í lok árs 1990 og þann 21. janúar 1991 er hann tekinn af skipaskrá og afhentur Sjóminjsafni Austurlands til eignar. Þar var hann gerður upp og var í allmörg ár látinn standa við hliðina á Randulffs-sjóhúsi sem er frá 1890 og safnið stóð að viðgerðum á.⁹

21. Sögulegir atburðir, persónur og staðir tengd bátinum:

Nakkur skilar sér

Meðan Nakkur var í eigu Færeyinga gerðist það einu sinni að hann bilaði og skipshöfnin þurfti að yfirgefa hann, bjargaðist um borð í annan bát og komst þannig í land. Daginn eftir kom hann

⁹ Jón Allansson bls. 41

fljóttandi í eitt sunðið. Það þurfti ekki annað en að draga hann að bryggju. Það er ekki venjulegt að bátar skili sér þannig til baka. En Nakkur gerði það. (Nakkur merkir víst hnakkur).¹⁰

Jakob á Biskupsstöð

Kunnur bátasmiður í Færeyjum, Jakob á Biskupsstöð, smíðaði stýrishúsið á Nakk upp úr 1920. Jakob vann í mörg ár á Íslandi, m.a. á Norðfirði, og smíðaði hér fjölda opinna fiskibáta.¹¹

Nakkur SU 380 í Síldarsjóhúsinu, stýrishúsið. Siglingatækin vantar. Ljós. HMS 2018

22. Ástand báts: Sæmilegt.

23. Upprunaleiki – breytingasaga:

Um eða upp úr 1920 var smíðað á hann stýrishús og settur þar stýrisbúnaður svo að hægt væri að stýra bátnum úr stýrishúsinu.

1930 er hann umbyggður, eins og það er orðað, og var þá sett í hann 12 ha. Bolinder vél.

Um 1950 var afturhluti hans endurgerður og sett á hann svokallað rúnnað hekk eins og byrjað var að setja á mörg skip á Íslandi upp úr 1930 (1913?).

Nær engar breytingar voru gerðar á Nakki á árunum 1930-1950. Einhverjar breytingar voru gerðar 1950-1990, m.a. í tengslum við breytta veiðitækni, en þær hafa ekki verið skráðar. Safnið breytti honum á 10. áratugnum í það horf sem hann hafði verið um 1950.¹²

24. Viðhald og viðgerðir:

Standsetningu á vegum Sjóminjasafnsins var að mestu lokið 2002. Hann þurfti þó reglulegt viðhald meðan hann var hafður úti. Breitt var yfir hann yfir vetrartímann lengst af.¹³

¹⁰ Geir Hólm viðtal 2018

¹¹ Jón Allansson bls. 40

¹² Jón Allansson bls. 40-41

¹³ Geir Hólm 2002

25. Heimildir:

- Geir Hólm: „Bátar í eigu og vörslu Sjóminjasafns Austurlands.“ Eskifirði. 22.1. 2002. Handrit hjá Sjóminjasafni Austurlands.
- Jón Allansson: Skýrsla. Bátar í eigu minjasafna á Íslandi og annarra en minjasafna. Rvk. haust 1995.
- Íslenskt sjómannaalmanak 1977, Rvk. 1976
- Íslenskt sjómannaalmanak 1984, Rvk. 1983
- Viðtal við Geir Hólm, 18.7. 2018

26. Varðveislustaða: Safngripur; aldursfriðaður

27. Almenn umsögn:

Nakkur á sér langa og merka sögu. Hann er annar elsti bátur sem varðveist hefur á Austurlandi, á eftir Hrólfi Gautrekssyni, og þar með annar elsti fiskibáturinn og vélbáturinn. Hann er innfluttur eins og algengt var með austfirska báta. Hann á sér sögu á Íslandi frá árinu 1929. Saga hans er að mestu skráð.

Nakkur SU 380 í Síldarsjóhúsinu, byrðingurinn. Ljós. HMS 2018

Nakkur SU 380 í Síldarsjóhúsinu, stýri og skrófa. Ljós. HMS 2018

Kópur í geymslu á Reyðarfirði, 2018. Ljósmynd. Pétur Sörensson.

Kópur ¹⁴

- 1. Skipaskrárnúmer:** Fór sennilega aldrei á skipaskrá.
- 2. Tegund:** Opinn vélbátur, trilla
- 3. Hlutverk:** Fiskibátur
- 4. Eigandi:** Sjóminjasafn Austurlands, Eskifirði (frá 1992)
- 5. Fyrri eigandi:**
 - 1950: Thor Klausen á Eskifirði sem að lokum gaf safninu bátinn
- 6. Varðveislustaður:** Braggi á Reyðarfirði

- 7. Smíðaár:** um 1950 ¹⁵
- 8. Smiður:** Bátastöð Einars Sigurðssonar.
Einar Sigurðsson er talinn hafa smíðað fleiri báta en nokkur annar á Austurlandi.

- 9. Smíðastaður:** Fáskrúðsfjörður
- 10. Brúttórúmllestir:** 2 ¹⁶
- 11. Lengd, breidd og dýpt í m:**

¹⁴ Meginheimildin um Kóp er skýrsla Geirs Hólm frá 2002.

¹⁵ Skv. Jóni Björnssyni er báturinn smíðaður um 1956 (bls. 49).

¹⁶ Skv. Jóni Björnssyni er hann 1,5 brl.

12. Smíðaeefni og samsetning skrokks: Fura og eik; súðbyrðingur

Kópur í geymslu á Reyðarfirði, 2018. Horft ofan í hann og skuturinn. Ljósmynd. Pétur Sörensson.

13. Skrokklag:

Hann var með öllum þeim einkennum sem fylgdu bátum Einars: Nánast lóðrétt stefni, mikill niðurskurður og afturskurður, mikið lotaður.¹⁷ Afturstefni nær niður aftan við skrúfu og tengist kjölnum með mjúkum boga, sem auðveldaði sjósetningu bátanna í grýttum fjörum og varði

¹⁷ Fá skýringar hjá Geir á hvað niðurskurður merkir og afturskurður.

skrúfuna fyrir hnjaski.¹⁸

14. Þilför:

15. Yfirbygging: Stýrishús.

16. Lokuð rými: Vélarhús

17. Möstur og seglabúnaður:

18. Vél: Sabb, 8 hö

19. Siglingatæki og annar búnaður:

*Eigandi Kóps, Thor Klausen, Eskifirði (1919-2004).*¹⁹

20. Notkunarsaga:

Eigandi bátsins, Thor Klausen, var mikill veiðimaður og notaði mest Kóp til þess. Hann stundaði bæði handfæraveiðar og netaveiðar, fékk síld og þorsk. Einnig veiddi hann með byssu sinni, sel og hnísu og sjóflugl á vetrum og var þá á litlum róðrabát. Síðari árin stundaði hann kolaveiðar í net á Kóp.²⁰

Seinni árin mun Thor hafa dregið úr veiðimennskunni. Kópur fékk þó góða meðferð áfram, var inni í húsi í um 20 ár, 1972-1992.²¹

21. Sögulegir atburðir, persónur og staðir tengd bátnum:

Randulffs-sjóhús

Það er eitt af elstu og sögulegustu húsum Eskifjarðar. Það var byggt um 1890 af norskum útgerðarmanni, Peter Randulff, og var lengst af notað sem síldarsjóhús.

¹⁸ Geir Hólm 2002

¹⁹ Myndin birtist í Morgunblaðinu með grein sem hafði fyrirsögnina Lést í bílslysi 8. nóv. 2004.

²⁰ Saga Randulffs-sjóhúss í stuttu máli. visiteskifjordur.is 20.12. 2017

²¹ Geir Hólm 2002

Faðir Thors Klausen, Friðrik, eignaðst Randulffs-sjóhús árið 1911 ásamt bróður sínum. Thor Klausen erfði Randulffs-sjóhúss ásamt fleiri afkomendum á árunum 1955-1960 og var það í umsjá hans um langt skeið. Sjóminjasafnið hefur nú eignast húsið og hefur það tengst starfi safnsins síðan.²²

Randulffs-sjóhús er fyrir miðri mynd. Fyrir framan er bryggja með vippu. Ljósmynd af visiteskifjordur.is

22. Ástand báts: Gott

23. Upprunaleiki – breytingasaga:

24. Viðhald og viðgerðir:

25. Heimildir:

- Geir Hólm: „Bátar í eigu og vörslu Sjóminjasafns Austurlands.“ Eskifirði. 22.1.2002. Handrit hjá Sjóminjasafni Austurlands.
- Jón Björnsson: Íslensk skip. Bátar 4. Rvk. 1999
- Morgunblaðið 8. nóv. 2004
- „Saga Randulffs-sjóhúss í stuttu máli.“ visiteskifjordur.is 21.12.2017

26. Varðveislustaða: Safngripur; á mörkum þess að vera aldursfriðaður

27. Almenn umsögn:

Kópur er einn af fáum bátum varðveittum sem Einar Sigurðsson smíðaði. Hann var notaður á hefðbundinn hátt til veiða á þeim afla sem gafst. Hann er trilla og þær eru ekki margar sem varðveist hafa.

²² Saga Randulffs-sjóhúss í stuttu máli. visiteskifjordur.is 20.12. 2017

Árabátur, árgangur 1915-1916. Ljós. HMS 2018

Árabátur norskur, árg. 1915-16

1. Safnnúmer:

2. Tegund: Árabátur, tveggja manna far

3. Hlutverk: Veiðibátur

4. Eigandi: Sjóminjasafn Austurlands, Eskifirði (frá 1979)

5. Fyrri eigendur:

- 1916: Karl Jónasson frá Eskifirði (fyrsti eigandi) ²³
- 1956-1979: Afkomendur Karls, sem gáfu safninu bátinn

6. Varðveislustaður: Á sýningu í Gömlubúð, sýningarhúsi sjóminjasafnsins, sm. 1816

7. Smíðaár: 1915-16

8. Smiður:

9. Smíðastaður: Arendal í Noregi ²⁴

10. Brúttórúmllestir:

11. Lengd, breidd og dýpt í m: 5,61 x 1,56 x 0,55 ²⁵

12. Smíðaefni og samsetning skrokks: Fura; súðbyrtur

13. Skrokklag:

14. Þilför:

15. Yfirbygging:

²³ Geir Hólm 2002

²⁴ Geir Hólm 2002, Jón Allansson 1995

²⁵ Mældur 18.7. 2018, ytri mál

16. Lokuð rými:

17. Möstur og seglabúnaður: Honum fylgja sigla, segl og árar

18. Vél:

19. Siglingatæki og annar búnaður:

Með honum eru flest þau veiðarfæri og tól sem eigandinn notaði, m.a. handfæri og hnísuskutull.

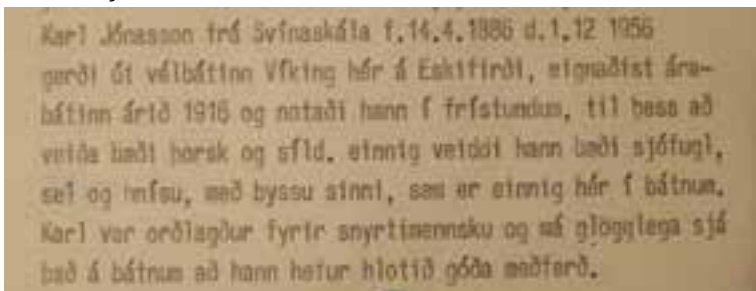
Búnaður í árabátnum, mastur og segl, árar, net, byssa. Ljósmynd. HMS 2018

20. Notkunarsaga:

Eigandi bátsins, Karl Jónasson, er sennilega sá sem er titlaður útgerðarmaður á Eskifirði, fæddur 14.4.1886, dáinn 5.12.1956.²⁶ Hann hefur þá notað bátinn á fyrri hluta 20. aldar. Farið var á honum til ýmissa veiða, svo sem á fiski, fugli, hnísu og sel.²⁷

21. Sögulegir atburðir, persónur og staðir tengd bátnum:

Um Karl Jónasson:

Myndin er af kynningarspjaldi í bátnum. Eins og sjá má er það vélritað, þ.e. frá tíma rafmagnsrítvélna, enda hefur sýningunni í Gömlubúð sennilega ekki verið breytt mikið í 30 ár.

²⁶ gardur.is

²⁷ Geir Hólm 2002

Karl Jónasson. Ljósmynd. Sjóminjasafn Austurlands

Svínaskáli

Svínaskáli mun hafa verið annað af tveimur höfðubólum við Eskifjörð, hitt var Eskifjörður. Svínaskáli var út með firði, fyrir utan Mjóeyri. Eskifjörður var inni í dal. Sveitarstjórn Eskifjarðar keypti land af báðum býlum. Ytri hluti þéttbýlis Eskifjarðar stendur á landi sem áður tilheyrði Svínaskála.²⁸

22. Ástand báts: Gott

23. Upprunaleiki – breytingasaga: Sennilega óbreyttur

24. Viðhald og viðgerðir: Hann var alltaf meðhöndlaður með hrátjöru.

25. Heimildir:

- Geir Hólm: „Bátar í eigu og vörslu Sjóminjasafns Austurlands.“ Eskifirði. 22.1. 2002. Handrit hjá Sjóminjasafni Austurlands.
- Jón Allansson: Skýrsla Bátar í eigu minjasafna á Íslandi og annarra en minjasafna. Rvk. 1995, bls. 42
- Upplýsingaspjöld á sýningunni í Gömlubúð 18.7. 2018
- gardur.is

26. Varðveislustaða: Safngripur; aldursfriðaður

27. Almenn umsögn:

Báturinn er með elstu bátum Austfirðinga, elsti árabáturinn, og notaður til fjölbreyttra veiða.

²⁸ Skv. starfsmanni safnsins 18.7. 2018

Árabátur, árgangur 1915-1916, skutur. Ljósm. HMS 2018

Árabátur, árgangur 1915-1916, barki. Ljósm. HMS 2018

Árabátur norskur, árg. 1957. Ljós. HMS 2018.

Árabátur norskur, árg. 1957

1. Safnnúmer:
2. Tegund: Árabátur, tveggja manna far (?)
3. Hlutverk: Veiðibátur
4. Eigandi: Sjóminjasafn Austurlands, Eskifirði
5. Fyrri eigandi:
- 1957: Thor Klausen
6. Varðveislustaður: Síldarsjóhúsið, Eskifirði ath.
7. Smíðaár: Fyrir 1957
8. Smiður:
9. Smíðastaður: Noregur
10. Brúttórúmllestir:
11. Lengd, breidd og dýpt í m: 4,93 x 1,55 x 0,74 ²⁹

²⁹ Mældur 2018. Ytri mál.

12. Smíðaefni og samsetning skrokks: Viður; súðbyrtur

13. Skrokklag:

14. Þilför:

15. Yfirbygging:

16. Lokuð rými:

17. Möstur og seglabúnaður: Hann var sennilega aldrei með segl.

18. Vél: Hann var aldrei með vél.

19. Siglingatæki og annar búnaður:

20. Notkunarsaga:

Thor Klausen fékk bátinn árið 1957 frá Noregi. Hann var kappsamur veiðimaður og veiddi bæði á færi og í net. Einnig veiddi hann með byssu, sel og hnísu og sjófugl á vetrum, og notaði til þess þennan litla róðrabát. Síðari árin stundaði hann kolaveiðar í net á litlum trillubát. Thor gaf Sjóminjasafninu báða þessa báta.³⁰

21. Sögulegir atburðir, persónur og staðir tengd bátnum:

Sjá kafla um Kóp hér að framan.

Árabátur norskur, árg. 1957, skuturinn. Ljós. HMS 2018.

22. Ástand báts: Gott

23. Upprunaleiki – breytingasaga:

24. Viðhald og viðgerðir:

Hann er allur bikaður með koltjöru, utan og innan, nema borðstokkar sem eru grænir.

25. Heimild:

- Geir Hólm: „Bátar í eigu og vörslu Sjóminjasafns Austurlands.“ Eskafirði, 22.1. 2002. Handrit hjá Sjóminjasafni Austurlands.
- Saga Randulffs-sjóhúss í stuttu máli. visiteskifjordur.is 20.12. 2017

³⁰ Saga Randulffs-sjóhúss í stuttu máli. visiteskifjordur.is 20.12. 2017

26. Varðveislustaða: Safngripur

27. Almenn umsögn:

Báturinn er í góðu standi. Saga hans er dæmigerð fyrir sjálfsbjargarviðleitni heimamanna.

Árabátur norskur, árg. 1957, barki. Ljós. HMS 2018.

Thor Clausen á bryggjunni á Eskifirði með hnísu. Hann fór mikið á bátnum til hnísuveiða. Hann notaði jafnvel net til veiðanna en aðallega þó byssu. Eitt skiptið á hann að hafa komið með 16 hnísur í eftirdragi.³¹

³¹ Myndin er frá Sjóminjasafni Austurlands. Upplýsingarnar um veiðar Thors fengust frá umsjónarmanni Randulffs-sjóhúss, Berglindi.

Svanur SU 513 fyrir neðan bæinn Stóru Breiðuvík, Reyðarfirði. Ljós. Jón Allansson 1995.

Svanur SU 513

- 1. Skipaskrárnúmer:** 5660
- 2. Tegund:** Opinn vélbátur, trilla
- 3. Hlutverk:** Fiskibátur; flutningabátur
- 4. Eigandi:** Sjóminjasafn Austurlands, Eskifirði
- 5. Fyrri eigendur:**
 - 1931: Eyjólfur Sigfússon bóndi í Stóru-Breiðuvíkurbáttaleigu við Reyðarfjörð
 - 1971: Sigfús H. Andrésón, bóndi í Stóru-Breiðuvíkurbáttaleigu.
- 6. Varðveislustaður:** Í skemmu á Reyðarfirði ³²
- 7. Smíðaár:** 1931
- 8. Smiður:** Auðbergur Benediktsson, trésmiður á Eskifirði (1884-1961). Aðstoðamaður var Eyjólfur Sigfússon, fyrsti eigandi bátsins.
- 9. Smíðastaður:** Eskifjörður
- 10. Brúttórúmllestir:** 2,27
- 11. Lengd, breidd og dýpt í m:** 7,75 x 2,3 x 0,75 ³³
- 12. Smíðaefni og samsetning skrokks:** Eik og fura; súðbyrtur

³² Sigfús Andrésón viðtal 2017

³³ Skrá yfir íslensk skip og báta 2000 bls. 318. Skv. Geir Hólm 2002 er hann um 3,5 tonn.

Svanur SU 513 árið 2018 í geymslu á Reyðarfirði. Ljós. Pétur Sörensson.

13. Skrokklag: Norskt bátalag.³⁴ Skv. einni heimild er hann svokallaður Lófótungur en hann líkist þó ekki mikið Nirði TH 246 sem varðveittur er á Húsavík.

14. Þilför:

³⁴ Geir Hólm 2002.

15. Yfirbygging: Stýrishús er sett á hann upp úr 1980.³⁵

16. Lokuð rými:

17. Möstur og seglabúnaður: Já

18. Vél:

- Wichmann 2 hö

- Albin 8 hö

- 1971: Yanmar 22 hö³⁶

19. Siglingatæki og annar búnaður:

20. Notkunarsaga:

Á Stóru Breiðavíkurhjáleigu var tvíbýli og þjuggu tveir bræður, Eyjólfur og Andrés, hvor á sínum parti. Eyjólfur var skráður fyrir bátnum en ábúendur beggja jarðanna fóru í róðra. Aflinn var saltaður og seldur og einnig var hans neytt heima við. Það var mikið borðað af fiski á heimilunum. Lifað var á landi og sjó. Einnig gagnaðist báturinn vel til aðdrátta á vörum frá Eskifirði.

Báturinn var sennilega oft á síld, m.a. árið 1966 þegar hann var kominn með tæp 500 tonn í september. Og á handfærum var hann líklega flest ár, t.d. árið 1971.³⁷ Árið 2002 var enn róið á honum.

Eigandi bátsins nr. tvö var bróðursonur Eyjólf, Sigfús H. Andrésson, 1971. Hann var þá búinn að taka við búi föður síns. Hann þurfti að gera heilmikið fyrir bátinn til að hann yrði haffær á ný, endurbyggja hann eins og það er orðað í heimildum. Engin bryggja eða hafnaraðstaða var heldur við Stóru Breiðavíkurhjáleigu. Trillan hafði verið dregin á land þegar hún var ekki í notkun. Sigfús fékk menn á Eskifirði til að gera höfn fyrir sig, grafa út úr malarkambinum við bæinn.

Þegar Sigfús hætti að fara í róðra á bátnum vildi hann ekki að hann skemmdist aftur og gaf hann á Sjóminjasafnið. Hann mun vera í skúr á Reyðarfirði þar sem til stendur að mála hann.³⁸

21. Sögulegir atburðir, persónur og staðir tengd bátnum:

Stóra-Breiðuvíkurhjáleiga

Þar var verstöð, m.a. fyrir norska síldarsjómenn á árunum 1880-1900. Í fornleifaskrá frá 2004 er getið um síldarhús, fiskbyrgi, hjall og naust. Norðmenn gerðu út nokkra báta frá staðnum á tímabili í lok aldarinnar.³⁹

22. Ástand báts: Sæmilegt

23. Upprunaleiki – breytingasaga:

Svanur var endurbyggður árið 1971. Upp úr 1980 var honum enn breytt og þá sett á hann stýrishús. Nú, 2018, er stýrishúsið farið aftur.

³⁵ Jón Allansson 1995

³⁶ Jón Björnsson bls. 68; Skrá yfir íslensk skip og báta 2000 bls. 318

³⁷ Sbr. Tímann 15.9. 1966 um báta á síldveiðum og Ægi 15.11. 1971 um báta á handfæraveiðum.

³⁸ Sigfús Andrésson, viðtal

³⁹ Guðný Zoega og Ragnheiður Traustadóttir: Fornleifaskráning vegna aðalskipulags í Fjarðabyggð. Skagafj. 2004; Samkvæmt Geir Hólmi, viðtal 2015

24. Viðhald og viðgerðir:

Árið 1971 var hann endurbyggður á Eskifirði,⁴⁰ líklega á vegum Sigfúsar Andréssonar. Báturinn hafði þá legið um hríð ónotaður í fjörunni, var að fúna niður.

25. Heimildir:

- Geir Hólm: „Bátar í eigu og vörslu Sjóminjasafns Austurlands.“ Eskifirði. 22.1. 2002. Handrit hjá Sjóminjasafni Austurlands.
- Jón Allansson: Skýrsla. Bátar í eigu minjasafna á Íslandi og annarra en minjasafna. Rvk. haust 1995.
- Skrá yfir íslensk skip og báta 2000. Siglingstofnun, Kópavogi 2000.
- Skipaskrá. Mbl.is 17.12. 2017
- Jón Björnsson: Íslensk skip. Bátar 4. Rvk. 1999, s. 68.
- Viðtal við Sigfús Andrésson, Stóru Breiðavíkurhjáleigu. Dags. 28.2. 2017. Ismus.is Arngrímögötu 3, 107, Rvk.
- Tíminn 15.9. 1966 um báta á síldveiðum
- Ægir 15.11. 1971 um báta á handfæraveiðum
- Guðný Zoega og Ragnheiður Traustadóttir: Fornleifaskráning vegna aðalskipulags í Fjarðabyggð. Skagafj. 2004 (v. Stóru-Breiðavíkurhjáleigu)
- Geir Hólm, viðtal 2015. vimeo.com/123346857 (v. Stóru-Breiðavíkurhjáleigu)

26. Varðveislustaða: Safngripur, aldursfriðaður

27. Almenn umsögn:

Báturinn er gott dæmi um hvernig menn framfleyttu sér og sínum, lifðu á bæði landi og sjó, með þeim ráðum sem þeim buðust.

⁴⁰ Geir Hólm 2002

Hrólfur Gautreksson SU 299 / NK 2 árið 2013. Ljós. Bjarni Guðmundsson

Hrólfur Gautreksson SU 299

1. Skipaskrárnúmer: 583

2. Tegund: Vélbátur

3. Hlutverk: Fiskibátur

4. Eigandi: Fjarðabyggð. Engu var þó þinglýst, báturinn afhentur Minjasafnsnefnd Norðfjarðar, sem þá starfaði.

5. Fyrri umdæmisnúmer og eigendur:

Báturinn hét alltaf Hrólfur Gautreksson, jafnan kallaður Gauti.

- 1906: Stefán Stefánsson, Vilhjálmur Stefánsson í Hátúni og Hinrik Þorsteinsson, allir frá Norðfirði ⁴¹
- 1924: Gísli Kristjánsson útgerðarmaður á Norðfirði
- 1931: SU 72; Eðvald Jónsson á Höfðabrekku í Mjóafirði
- 1935: NK 2; Ársæll og Þorsteinn Júlíussynir, útgerðarmenn á Neskaupstað
- 1939-1965: Björn Ingvarsson á Ekru í Neskaupstað
- 1965: Báturinn er dæmdur ónýtur ⁴²

⁴¹ Þórhallur Sófússon

⁴² Þórhallur Sófússon

6. Varðveislustaður: Í skemmu við hlið safnahússins í Neskaupstað.

Hrólfur Gautreksson SU 299, í geymslu 2018. Ljós. HMS

7. Smíðaár: 1906

8. Skipasmíðastöð: Brödrene Andersen Baadebyggeri og Savskæreri

9. Smíðastaður: Fredrikssund í Danmörku

10. Brúttórúmllestir: 6,36

11. Lengd, breidd og dýpt í m: 9,77 x 2,98 x 1,53 ⁴³

12. Smíðaeefni og samsetning skrokks: Eik og fura; súðbyrðingur

13. Skrokklag: Með lóðstefni að framan.

14. Þilför:

15. Yfirbygging: Stýrishús (afturbyggður)

16. Lokuð rými: Lúkar, lest og vélarrúm.

17. Möstur og seglabúnaður:

18. Vél:

- 1906: Dan vél 6 hö ⁴⁴

- 1946: Kelvin vél 22 hö

19. Siglingatæki og annar búnaður:

⁴³ Mældur 18.7. 2018. Utanmál.

⁴⁴ Þetta er samkvæmt Þórhalli Sófussyni. Samkvæmt Jóni Björnssyni var fyrsta vélin Wichmann vél 10 hö

Hrólfur Gautreksson SU 299, oftast nefndur Gauti, og Austfjarðapokan. Myndin er tekin á Norðfirði árið 1946. Ljós.: Björn Björnsson

20. Notkunarsaga:

Hrólfur Gautreksson eða Gauti eins og hann var jafnan kallaður, var smíðaður 1906. Fyrstu eigendur voru Stefán Stefánsson, Vilhjálmur Stefánsson í Hátúni og Hinrik Þorsteinsson, allir frá Norðfirði. Þeir áttu bátinn frá júnímánuði 1906. Hann var seldur Gísla Kristjánssyni útgerðarmanni á Norðfirði árið 1924. Gísli endurbyggir bátinn sama ár og var því verki lokið árið eftir. Frá september 1931 er eigandi hans Eðvald Jónsson á Höfðabrekku í Mjóafirði, sama nafn en SU 72. Bræðurnir Ársæll og Þorsteinn Júlíussynir, útgerðarmenn í Neskaupstað, eignast hann árið 1935, heitir þá Hrólfur Gautreksson NK 2. Björn Ingvarsson á Ekru í Neskaupstað eignast bátinn árið 1939. Björn átti svo bátinn í ein 25 ár eða þar til hann var dæmdur ónýtur, árið 1965.⁴⁵

21. Sögulegir atburðir, persónur og staðir tengd bátnum:

Hrólfs saga Gautrekssonar

Nafnið Hrólfur Gautreksson kemur frá Fornaldarsögum Norðurlanda en þær eru sögur, sem ólíkt Íslendingasögum, gerast í nágrannalöndunum fyrir landnám Íslands. Ein fornaldarsagan heitir Hrólfs saga Gautrekssonar.

22. Ástand báts: Sæmilegt / slæmt

⁴⁵ Þórhallur Sófusson m.a.

23. Upprunaleiki – breytingasaga:

Sett var á hann lóðstefni, sennilega 1924.⁴⁶

24. Viðhald og viðgerðir:

Báturinn virðist hafa verið vel smíðaður og vel staðið að viðhaldi á honum því að hann var gerður út í tæpa sex áratugi. Á árunum 1924-25 fór fram fyrsta allsherjar viðgerðin. Þá endurbyggði Gísli Kristjánsson, útgerðarmaður á Norðfirði, bátinn. Í endurbyggingunni hefur sennilega falist að skipt hafi verið um léleg borð í byrðingi og að negla bátinn upp. Einnig er talið að stefni bátsins hafi verið breytt, sett á hann lóðstefni (beint og nokkurn veginn lóðrétt).⁴⁷

Eftir að bátnum var lagt, 1965, var lítið gert fyrir hann til að byrja með. En síðan kom að því að hann var gerður upp af bænum, 1988-1990, og smíðað á hann nýtt stýrishús. Því mun ekki hafa verið fylgt nægilega vel eftir, hann var ekki málaður reglulega næstu árin, mun hafa verið málaður alls þrisvar, síðast af nemendum vinnuskólans árið 2017. Og sjaldan eða aldrei var breitt yfir hann yfir veturinn.⁴⁸

Árið 2017 var báturinn aftur orðinn svo fúinn að ekki þótti óhætt að hafa hann lengur úti. Einhverjar raddir heyrðust þá um að það ætti að henda honum. Að mati Guðmundar Sveinssonar, afgreiðslumanns og bátaáhugamanns, var það fráleitt, báturinn hafi komið ári eftir að vélbátaöld hófst í Neskaupstað (fyrsti báturinn hét Fram, 1905). En honum kom á óvart hve fljótt báturinn fúnaði, hann veltir fyrir sér m.a. hvort hann hafi verið gerður of þéttur, það hafi ekki loftað nægilega um hann.

Jens, bátasmiður á Fáskrúðsfirði, einn fárra trébátasmiða sem eftir eru á fjörðunum, skoðaði bátinn og komst svo að orði að hann væri ekki eins slæmur og hann virtist.⁴⁹ Ljóst er þó eftir stutta skoðun undirritaðs að bátinn má ekki setja út hér eftir. Hins vegar ef hann er hafður inni þá dugir að skrapa hann og mála og gera við dekkið í fyrstu umferð. Og setja aftur saman stýrishúsið sem sagað var í sundur til að koma bátnum inn þar sem hann er núna.

25. Heimildir:

- Jón Björnsson: Íslensk skip IV. Rvk. 1990 s. 37
- Guðmundur Sveinsson, viðtal 15.7. 2018
- Geir Hólm, viðtal 18.7. 2018
- Þórhallur Sófusson Gjöveraa 583. Hrólfur Gautreksson SU 299.
thsof.123.is/blog/2016/02/23/744834/

Guðmundur Sveinsson hefur lengi safnað saman heimildum um austfirski báta.⁵⁰

26. Varðveislustaða: Aldursfriðaður. Safngripur.

⁴⁶ Guðmundur Sveinsson, viðtal 15.7. 2018

⁴⁷ Guðmundur Sveinsson, viðtal

⁴⁸ Geir Hólm viðtal

⁴⁹ Guðmundur Sveinsson viðtal 15.7. 2018

⁵⁰ Guðmundur Sveinsson viðtal 15.7. 2018

27. Almenn umsögn:

Þetta er líklega merkilegasti bátur Austfjarða. Hann er meðal elstu vélbáta landsins og í viðráðanlegu standi.

Hrólfur Gautreksson NK 2 í víkinni í miðbæ Neskaupstaðar áður en hann var settur inn í hús, 2017. Ljós. Brimbarinn

Hrólfur Gautreksson NK 2 í fjörunni fyrir neðan og innan Ekru í Neskaupstað. Þar lá báturinn í ein 20 ár áður en hann var gerður upp, 1988-90. Ljós.: Guðmundur Sveinsson.

Hrólfur Gautreksson SU 299, miðskips. Ljós. HMS 2018

Hrólfur Gautreksson SU 299, vélarreisnin nær, stýrishúsið, sagað í tvennt til að koma bátum inn í hús, fjær. Ljós. HMS 2018

Hrólfur Gautreksson SU 299, vélin. Ljósmynd. HMS 2018

Hrólfur Gautreksson SU 299, stefnið. Ljósmynd. HMS 2018

Hrólfur Gautreksson SU 299, stýrið og skrúfan. Ljósmynd. HMS 2018

Hrólfur Gautreksson SU 299, byrðingurinn. Ljós. HMS 2018

Rex NS 3 á Fáskrúðsfirði nýlega uppgerður. Hann er tákn bæjarins eins og Eiffelturninn er tákn Parísar, skv. aust.is. Ljósmynd: HMS 2018

Rex NS 3

1. Skipaskrárnúmer: 955

2. Tegund: Þilfarsbátur; vélbátur

3. Hlutverk: Fiskibátur

4. Eigandi: Fjarðabyggð. ath

5. Fyrri nöfn, umdæmisnúmer og eigendur:

- 1963: Litlanes ÞH 52, Vilhjálmur Sigtryggsson, Þórshöfn sem átti hann í sex ár.

- 1969: Óli Þorsteinsson, Þórshöfn, og Eymundur Kristjánsson, Húsavík

- 1972: Þórsnes SI 52, Siglufirði. Stefán Þór Haraldsson, Ólafur Þór Haraldsson og Sigurður Þór Haraldsson.

- 1977: Óli Bjarna KE 37, Keflavík. Pétur Jóhannsson og Valdimar Axelsson

- 1977: Mónes NK 26, Neskaupstað. Sævar Örn Jónsson

- 1981: Hulda GK 114, Sandgerði. Kristinn Guðmundsson

- 1983: Rex NS 3 Seyðisfirði. Árni Jón Sigurðsson

- 1994: Tekinn úr rekstri og af skipaskrá⁵¹

6. Varðveislustaður: Á lítilli tjörn innanlega í bænum, Fáskrúðsfirði

⁵¹ Jón Björnsson bls. 174

7. Smíðaár: 1963

8. Smiðja og yfirsmiður: Oddaverkstæðið; Einar Sigurðsson bátasmiður

9. Smíðastaður: Fáskrúðsfjörður

10. Brúttórúmllestir: 6

Rex NS 3, á Fáskrúðsfirði, skuturinn, 2018. Ljósmynd: HMS

11. Lengd, breidd og dýpt í m: 8,7 x 2,81 x 1,05 ⁵²

12. Smíðaefni og samsetning skrokk: Eik og fura; súðbyrðingur

13. Skrokklag:

14. Þilför: Alþilja

15. Yfirbygging: Stýrishús (afturbyggður), lúkarskappi

16. Lokuð rými: Lúkar, lest, vélarrúm

17. Möstur og seglabúnaður: Frammastur úr stáli

18. Vél:

- 1963: Bukh 24 hö

- 1968: Perkins 62 hö

- 1986: Perkins 120 hö ⁵³

19. Siglingatæki og annar búnaður: ath

20. Notkunarsaga:

Upphaflega hét báturinn Litlanes ÞH 52, smíðaður fyrir Vilhjálmm Sigtryggsson, Þórshöfn, sem átti hann í sex ár. Næsta áratuginn var hann gerður út frá ýmsum stöðum, m.a. Siglufirði, Keflavík, Neskaupstað og Sandgerði.

⁵² Íslenskt sjómannaalmanak 1967 bls. 408-9

⁵³ Jón Björnsson bls. 174

Rex NS 3 á siglingu, 2002. Ljósmynd. Haukur Snorrason

Frá árinu 1983 hét hann Rex NS 3, Seyðisfirði, og það nafn bar báturinn 2. desember 1994, þegar hann var tekinn úr rekstri og af skipaskrá. Hlutverki bátsins var ekki lokið við það. Hann var fluttur til Fáskrúðsfjarðar og komið þar fyrir á landi til minningar um skipasmíðar Einars Sigurðssonar og fyrirtækja hans, Trésmiðju Austurlands og Oddaverkstæðisins.

Eftir úreldingu, fékk Albert Kemp, sem þá var oddviti Búðahrepps í Fáskrúðsfirði, leyfi til að varðveita Rex á staðnum. Notaði Albert sumarfrí sitt til að slípa niður skrokkinn og undirbúa fyrir málningu. Síðan tóku starfsmenn áhaldahúss Búðahrepps við og luku verkinu og hafa haldið honum við.

„Það er áhugi fyrir þessu hér enda er báturinn bæjarprýði,” sagði Albert Kemp í viðtali við Morgunblaðið árið 2006. Rex hefur einnig gildi fyrir Fáskrúðsfjörð vegna þess að hann var einn af síðustu bátunum sem Einar Sigurðsson smíðaði. Ferðamenn sem leið eiga um fjörðinn nema gjarnan staðar við bátinn, sem er varðveittur á lítilli tjörn innanlega í þorpinu, fallegur og vel við haldið.⁵⁴

21. Sögulegir atburðir, persónur og staðir tengd bátunum:

Einar Sigurðsson bátasmiður

Einar Sigurðsson, sem smíðaði bátinn, er talinn hafa smíðað fleiri báta á Austurlandi en nokkur annar. Góð heimild um hann er grein eftir Þórhall Guttormsson: Öld frá fæðingu athafnamanns. Mbl. 5. júlí 1997.

⁵⁴ aust.is 8. maí 2014. Heimildir aust.is eru mbl.is og samantekt Árna Björns Árnasonar um austfirski skipasmiði.

Rex NS 3, stýridhúsið og millidekkið. Ljós. HMS 2018

Rex NS 3, stýrishúsið, 2018. Ljós.: HMS

22. Ástand báts: Sæmilegt

23. Upprunaleiki – breytingasaga:

Sennilega var honum lítið breytt meðan hann var í notkun.

24. Viðhald og viðgerðir:

Albert Kemp og starfsmenn áhaldahúss staðarins slípuðu hann niður og máluðu. Lokið var við standsetningu hans árið 2014, tveimur áratugum eftir að honum var lagt. Á þeim fimm árum sem liðið hafa síðan er farð að sjá talsvert á honum, sérstaklega dekkinu, sem sýnir hve erfitt er að geyma trébát úti.

25. Heimildir:

- Íslenskt sjómannaalmanak 1967, Rvk. 1966, bls. 408-9
- aust.is: Bæjartákn Fáskrúðsfjarðar. 8. maí 2014
- Þórhallur Guttormsson: Öld frá fæðingu athafnamanns. Mbl. 5. júlí 1997. Lesbók.
- Jón Björnsson: Íslensk skip 4. Rvk. 1990, bls. 37

26. Varðveislustaða: Ekki friðaður

Rex NS 3, byrðingurinn, 2018. Ljósmynd: HMS

27. Almenn umsögn

Rex NS 3 er tákn Fáskrúðsfjarðar eins og Frelsisstytta er tákn New York og Effelturinn er tákn Parísar skv. héraðsfréttablaðinu aust.is. Það er nokkuð ofsögum sagt en væri vel við hæfi, þar sem bátar og skipasmíðar eru samþættar bæjarfélaginu á staðnum með afgerandi hætti. Báturinn er einn af síðustu bátunum sem Einar Sigurðsson skipasmiður á Fáskrúðsfirði smíðaði.

Rex NS 3, lúkarinn, árið 2018. Ljósmynd: HMS

Rex NS 3, á Fáskrúðsfirði, fúi á dekki, 2018. Ljós: HMS

Rex fer vel í landslaginu á Fáskrúðsfirði. Verst er að hann þolir illa að vera úti. Ljós. HMS 2018

Geir Hólm í Gömlubúð 2015. Ljósmynd: vimeo.com/123346857

Sjónarmið Geirs Hólms

viðtalspunktar 18.7.2018

Geir tók við af Hilmari Bjarnasyni, var safnvörður Sjóminjasafns Austurlands frá 1982 til 2002, fyrst í hálfu starfi, svo í fullu. Hann var einnig trésmiður.

Það gekk á ýmsu á safninu, m.a. hrakningar með safngripi úr einni geymslu í aðra.

Tæplega 100 ára gamall árabátur tapaðist í Síldarsjóhúsinu þegar það brann.

Núna er enginn áhugi á sjóminjasafninu, ekkert að gerast.

Örlygur Kristfinnsson á Siglufirði fékk sjálfboðaliða með sér, það tókst aldrei á Eskifirði.

Síldarsjóhúsið var keypt undir Nakk. Sjóminjasafnið á það, ríkið borgaði sinn hlut.

Geir kom því til leiðar að Nakkur fór þar inn fyrir 12 árum eða svo.

Draumurinn var að þar yrði bátasafn. Jafnvel að Gauti? Það stendur í skráningunni um hann, Hrólfur Gautreksson, kæmi frá Neskaupstað. Húsið er um 600 fm að stærð. Auðvelt er að stækka það í 800 fm. Sökkullinn fyrir stækkun er til staðar sem og grindurnar, stálbitarnir.

Það er enginn einn umsjónarmaður með sjóminjasafninu núna. Safnmunir liggja í Síldarsjóhúsinu og ekkert gert við þá. Pétur Sörensson er eini safnvörðurinn yfir 5-6 söfnum

Fjarðabyggðar. Hann getur ekki sinnt þeim öllum. Honum er ætlað allt of mikið. Á sumrin sjá eldri borgarar um söfnin, að afgreiða þar.

Það sem nú skortir er áhugi, m.a. hjá ráðamönnum. Sævar og Berglind á Mjóeyri höfðu frumkvæði að því sem búið er að gera í Randulff-sjóhúsi. Þau lögðu peninga í það og fengu niðurfellingu á gjöldum í staðinn. Annars væri húsið lokað.

Við getum ekki geymt skip úti til lengdar. Ef þau eru inni þarf ekkert að gera. Það dettur engum í hug að hús þurfi ekki viðhald. En menn virðast hissa á að skip þurfi viðhald. Menn vilja hafa skip á floti sem er óábyrgt, of dýrt.

Sveitarfélagið er tregt til að leggja til fé í söfn. Franski spítalinn er þar undantekning, ljósi punkturinn, settur var peningur í hann.

Það er slæmt að safnið skuli ekki geta rekist á eðlilegan hátt. Kannski er það partur af þeirri stefnu að fækka söfnum. Á að fækka söfnum? Hvaða söfn eiga þá að lifa?

Hvers vegna var Eskifjörður valinn fyrir Sjóminjasafn Austurlands á sínum tíma? Þar var mest af húsum og búnaði.

Geir hefur aldrei verið spurður um eitt né neitt síðan hann hætti árið 2002. Stjórn safnsins núna leitar ekki eftir hans þekkingu eða sjónarmiðum. Sem er einkennilegt með hliðsjón af því að hann hefur 20 ára starfsreynslu.

HMS

Pistill úr aust.is

Húsafriðunarnefnd heiðrar Hilmar Bjarnason og Geir Hólm

Höfundur: Steinunn Ásmundsdóttir • Skrifað: 16. desember 2009.

Í fyrra tók Húsafriðunarnefnd upp þá nýjung að veita viðurkenningu fyrir störf að húsverndarmálum og beindi þá sjónum sínum að varðveislu á gömlum verslunarinnréttingum og hvernig mætti nýta þær við nútímalegar aðstæður. Núna hefur nefndin ákveðið að vekja athygli á merku brautryðjendastarfi, sem unnið er úti á landsbyggðinni – oft við erfiðar aðstæður og takmarkaðan skilning – og heiðra tvo aldna forvígismenn húsverndar á Eskifirði, þá Hilmar Bjarnason og Geir Hólm.

Í tilkynningu frá Húsafriðunarnefnd segir að eljusemi þessara manna og barátta fyrir verndun varðveisluverðrar byggðar og húsa hafi haft margvísleg áhrif á Eskifirði. Má þar nefna gerð húsakönnunar en niðurstöður hennar voru notaðar til að afmarka og skilgreina hverfisvernd í aðalskipulagi bæjarins, þá fyrstu hér á landi. Hilmar Bjarnason átti frumkvæði að því að varðveitt voru eftirtalin þrjú hús á Eskifirði: Gamla-búð (byggð 1816), Randulffsjóhús (byggt 1882/1890) og Jensenshús (byggð 1837). Árið 1966 hóf hann að tala fyrir húsvernd og á vettvangi Byggðarsögufundar Eskifjarðar vann hann að varðveislu umræddra húsa af alúð, ósérplægni og dæmafárra þrautseigju. Geir Hólm sá um lokafrágang á Gömlu-búð, endurbyggingu Randulffsjóhúss ásamt tilheyrandi bryggju og bar hitann og þungann af endursmið Jensenshúss. Auk þess sá hann um endurnýjun vitans á Dalatanga, tryggði varðveislu Sómastaða við Reyðarfjörð, mældi og teiknaði Eskifjarðarkirkju og kaupmannshúsið í Útkaupstað og smíðaði stórt líkan af byggðinni á Eskifirði. Hann veitti Sjóminjasafni Austurlands forstöðu um árabíl.